

Jezus jako mój Pan w Ps. 110:1

Czy Jezus jest poddan najwyższemu?

*„Dawidowy. Psalm. Wyrocznia Boga dla Pana mego [Rzekł Pan Panu memu – BW, BG]:
Siądź po mojej prawicy, aż Twych wrogów
położę jako
podnózek pod Twoje stopy” – Psalm 110:1 (BT).*

Dla Żydów czytających ten psalm jasne było, kim są osoby rozmawiające ze sobą w zacytowanym wersecie: Jahwe przemawia do kogoś, kogo Dawid nazywa „swoim Panem”. Dla chrześcijan z czasów Nowego Testamentu psalm ten był bezpośrednim odniesieniem do Mesjasza, Jezusa Chrystusa, wywyższonego przez Boga Ojca. Mimo tego, że trudno w tym wersecie znaleźć nawiązanie do Trójcy, nie powstrzymało to licznych egzegetów Pisma Świętego od stanowczego dowodzenia na jego podstawie równości Jezusa w stosunku do Jahwe.

Przykładowo, w komentarzu Biblii Poznańskiej czytamy:

„Bóg czyni tego niezwykłego męża uczestnikiem swej władzy, gdyż siedzieć po prawicy znaczyło mieć godność równą temu, kto zasiadał na tronie”.

Podobnych stwierdzeń można znaleźć znacznie więcej.

Skutki logiki trynitarnej

Zanim przejdziemy do bliższej analizy Psalmu 110:1, warto zwrócić pokrótce uwagę na logiczne konsekwencje trynitarnej teologii, jakoby w Psalmie 110:1 Jahwe zwracał się do równego sobie „Adonaj”. Zgodnie z nauczaniem o Trójcy Bóg jest wyrażony w trzech osobach, które są od siebie różne. Ojciec nie jest Synem ani nie jest Duchem Świętym, ale ci trzej są jednym Bogiem. Dozwolone jest zatem odróżnianie boskich osób jednej od drugiej, ale nie można odróżniać Boga od osób, gdyż Bóg to trzy osoby.

„Trójca jest jednością. Nie wyznajemy trzech bogów, ale jednego Boga w trzech Osobach: ‘Tróję współistotną’. Osoby Boskie nie dzielą między siebie jedynej Boskości, ale każda z nich jest całym Bogiem” (Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallotinum, 1994, 253).

Konsekwencja logiczna tego założenia jest taka, że gdy się czyta w Starym Testamencie odniesienia do Jahwe

jako do Boga, należy przez to rozumieć jednocześnie odniesienie do wszystkich trzech osób w ramach Trójcy: Ojca, Syna i Ducha Świętego. Konsekwentnie, stosując argumentację trynitarną w odniesieniu do Psalmu 110:1, należałoby przyjąć, że Jahwe mówi do Adonaj, a zatem trzy osoby tworzące Boga przemawiają do trzech osób składających się na Adonaj. Oznacza to zatem, że trynitarna teza, jakoby w Psalmie 110:1 jedna osoba Trójcy rozmawiała z inną, jest sprzeczna nie tylko z zapisem biblijnym, ale również z definicją Trójcy przyjmowaną przez samych trynitarzy; co więcej, pełne i konsekwentne zastosowanie tej zasady prowadziłoby do wniosku, że mnogi Jahwe rozmawia z równie mnogim Adonaj, co skutkowałoby zwielokrotnieniem boskich osób do 4 lub nawet 6. Czy na tym jednak polega biblijny monoteizm?

„Adonaj” czy „adoni”?

Pomijając niebiblijne wnioski wynikające z trynitarnej teologii, warto zwrócić uwagę na wspólny element zacytowanych powyżej interpretacji: wszystkie one oparte są na założeniu, że Dawid określa swego pana mianem „Adonaj”, do którego Jahwe mówi: „Siądź po mojej prawicy”. Tymczasem, założenie takie nie jest ścisłe i może tylko dziwić, dlaczego w dobie powszechnego dostępu do konkordancji i słowników biblijnych jest wciąż bezkrytycznie powtarzane. Drugi „pan” w Psalmie 110:1 to nie Adonaj, lecz adoni. W związku z tym werseł ten brzmi następująco: „Rzekł Jahwe do mego adoni (pana)”. Innymi słowy, zacytowana powyżej obszerna argumentacja trynitarna oparta jest na wniosku wynikającym z błędnego założenia, że słowem opisującym „mojego Pana”, do którego odnosi się Dawid, jest „Adonaj”. Cytowani autorzy mają co prawda rację, że „Adonaj” jest używane wyłącznie w odniesieniu do Boga, jednak to nie to słowo zostało użyte w odniesieniu do Mesjasza w Psalmie 110:1. Tym drugim „panem”, o jakim jest tutaj mowa, jest „adoni”. Określenie „adoni” („pan”) jest stosowane jako tytuł wyłącznie do człowieka lub sporadycznie anioła. Przyrostki występujące w „adoni” oraz „Adonaj” zawsze służą rozróżnieniu między Bogiem a innym bytem. Określenie „adoni” w hebrajskiej Biblii wskazuje na podmiot, który nie jest Bogiem, lecz zwierchnikiem ziemskim, a niekiedy anielskim (przykładowo Sędz. 6:13) (tak Anthony Buzzard w *Jesus was not a trinitarian*, Restoration Fellowship, 2007, str. 160).

Bibliści wskazują, że

„forma l’adoni (do mego Pana) nie jest nigdzie używana w Starym Testamencie w znaczeniu boskim (...).

Punktacja masorecka¹ rozróżnia odniesienia do Boga (Adonaj) od odniesień do ludzi (adoni). Co więcej, gdy ‘mój Pan’ (adoni) oraz Pan (JHWH) pojawiają się w tym samym zdaniu, jak w Psalmie 110:1, wówczas ‘mój Pan’ zawsze odnosi się do ziemskiego pana” (Herbert Bateman, *Psalm 110:1 i Nowy Testament*, Bibliotheca Sacra 149, Październik – Grudzień, 1992).

Przykłady łącznego występowania tych słów, o jakich mowa powyżej, można prześledzić w następujących wersetach, opisujących relacje między ludźmi a ich panami (1 Mojż. 24:12,27,42, 48, 4 Mojż. 32:27, 36:2, 1 Sam. 1:26, 25:26,28-29), między poddanymi a królem (2 Sam. 15:21,24:3, 1 Król. 1:17,36-37, 2 Król. 5:18) oraz między człowiekiem a aniołem (Sędz. 6:13). W hebrajskim i angielskim leksykonie Starego Testamentu czytamy:

„Adonaj i adoni to różne brzmienia uwzględniające punktację masorecką w celu odróżnienia adresata boskiego od ludzkiego. Adonaj odnosi się do Boga, zaś adoni do ludzkich zwierzchników. Adoni – w odniesieniu do ludzi: mój pan, mój mistrz (por. Psalm 110:11). Adonaj – w odniesieniu do Boga (...) Pan” („Adon” – pan); Brown, Driver, Briggs, *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*).

Wielu biblistów zauważa różnicę pomiędzy Adonaj i adoni pomimo swych trynitarnych poglądów.

„Forma adoni (‘mój pan’), która jest tytułem królewskim (1 Sam. 29:8), powinna być wyraźnie odróżniona od boskiego tytułu Adonaj (‘mój Pan’) używanego (...) w odniesieniu do Jahwe (...)” (The International Standard Bible Encyclopedia, Eerdmans, 1986, 3:157).

„Hebrajskie adonaj w sposób wyłączny opisuje Boga Izraela. Występuje ono około 450 razy w Starym Testamencie (...) adoni dotyczy istot ludzkich (1 Mojż. 44:7, 4 Mojż. 32:25, 2 Król. 2:19). Musimy przyjąć, że słowo adonaj otrzymało swą specjalną formę w celu odróżnienia go od świeckiego użycia słowa adon [np. adoni]. Powodem, dla którego [w stosunku do Boga] użyte jest adonaj [z długą samogłoską], zamiast normalnego adon, adoni lub adonai [z krótką samogłoską], może być konieczność odróżnienia Jahwe od innych bogów i ludzkich panów” (Dictionary of Deities and Demons in the Bible, Eerdmans, 1999, 531).

Podkreślmy jeszcze raz:

„Forma ‘mojemu panu’, l’adoni, nigdy nie jest używana w Starym Testamencie jako odniesienie do boskiej istoty (...) Ogólnie przyjętym faktem jest to, że punktowanie masoreckie odróżnia odniesienia do istot boskich (adonaj) od odniesień do ludzi (adoni)” (George Wigram, *The Englishman’s Hebrew and Chaldee Concordance of the Old Testament*, cytowany w Herbert Bate-

man, *Psalm 110:1 i Nowy Testament*, Bibliotheca Sacra, Październik – Grudzień, 1992, 438).

Niekiedy można usłyszeć jednak zarzut, że różnica między słowem „adoni” a „Adonaj” opiera się na masoreckiej punktacji wskazującej samogłoski, których nie było w oryginalnych tekstach hebrajskich. Prawdą jest, że te dodatkowe oznaczenia zostały dodane w czasach po zamknięciu kanonu Nowego Testamentu. Ich wprowadzenie oparte było na żydowskiej tradycji odczytywania świętych Pism w synagogach. Nie mamy jednak żadnych dowodów na to, że samogłoski zostały wprowadzone błędnie do zapisu pierwszego wersetu Psalmu 110. Poprawność oznakowania tekstu przez masoretów może być dodatkowo zweryfikowana przez porównanie oryginalnego zapisu hebrajskiego z greckim jego przekładem, znanym jako Septuaginta, który powstał na długo zanim masoreci wprowadzili swój system punktów do tekstu hebrajskiego. Porównując tekst grecki zauważymy, że konsekwentnym ekwiwalentem określenia „adoni” jest „kurios mou” („mój Pan”) – np. 1 Mojż. 24:36, 1 Mojż. 25:54, 1 Mojż. 24:56, 1 Mojż. 32:4-5, 1 Mojż. 32:5-6, 1 Mojż. 32:18-19, 1 Mojż. 44:9, 1 Mojż. 44:16, 1 Mojż. 44:33, 1 Sam. 24:6-7, 1 Sam. 25:27, 1 Sam. 25:28, 1 Sam. 25:30, 1 Sam. 25:31, 2 Sam. 4:8, 2 Sam. 19:28, 1 Król. 1:2, 1 Król. 18:13, 1 Król. 20:9, 1 Kron. 20:9, 1 Kron. 21:3, Psalm 110:1. Tymczasem w przypadkach, gdzie tekst hebrajski zawiera sformułowanie l’adonaj („Pan [Bóg]”), równoważnym greckim określeniem jest nie „kurios mou”, lecz po prostu „kurios” („Pan”) – np. 1 Mojż. 18:30,32; Psalm 22:30, Psalm 130:6, Izaj. 22:5, Izaj. 28:2, Jer. 46:10, Jer. 50:25, Dan. 9:9, Mal. 1:14 (Anthony Buzzard, *Jesus was not a trinitarian*, Restoration Fellowship, 2007, str. 175-178).

To dodatkowo potwierdza tezę, że dla Żydów tłumaczących tekst hebrajski na grecki w III w. p.n.e. było zupełnie jasne, o jakim „panu” („adoni”) jest mowa w Psalmie 110:1. Przepisując święte teksty, masoreci niewątpliwie rozumieli ich dosłowną treść i chcąc ułatwić czytającym ustalenie, do kogo w konkretnym tekście biblijnym odnosi się słowo „Pan”, w przypadku Wszechmocnego Boga Ojca konsekwentnie używali formy Adonaj. Tymczasem, w Psalmie 110:1, JHWH zwraca się do Mesjasza jako do „adoni”, „pana”. Określenie to oznacza po pierwsze, że adresat nie jest Bogiem JHWH, a po drugie, że nie jest mu równy – o czym poniżej. „Adoni” to tytuł królewski. A zatem, trafnie opisuje Mesjasza i Króla, Jezusa.

Kontekst Psalmu 110:1

Założenie, że w Psalmie 110:1 mamy do czynienia z dwoma równorzędnymi istotami rozmawiającymi ze sobą, będącymi równymi sobie osobami wchodzącymi w skład tego samego Boga, jest bezpodstawne i pomija zarówno bezpośredni kontekst wypowiedzi psalmisty,

jak i nauczanie całego Starego Testamentu. W wersecie tym Jahwe przemawia do kogoś, kto nie jest Bogiem Najwyższym. Czytając Stary Testament trzeba pamiętać, że był on pisany przez Żydów i dla Żydów. Idea jedyne, wyjątkowego Boga była i jest najświętszą zasadą narodowego dziedzictwa Izraela. „Pan (JHWH) jest Bogiem, a poza Nim nie ma innego” (5 Mojż. 4:35). Słynna „Shema” stała się spoiwem monoteizmu hebrajskiego – „Słuchaj Izraelu! Nie będziesz miał bogów innych prócz mnie” (5 Mojż. 5:1,7). Dlatego

„błędem o charakterze fundamentalnym jest założenie, że dwóch Panów w Psalmie 110:1 to dwaj równi sobie Bogowie. Wielka liczba znawców hebrajskiej Biblii jest świadoma różnicy między hebrajskimi słowami określającymi Boga i człowieka. Biblia hebrajska, zawierająca tysiące zaimków w liczbie pojedynczej odnoszących się do Boga oraz ponad siedem tysięcy odniesień do Jahwe jako pojedynczej osoby, wykluczyła jakąkolwiek możliwość mnogości Bóstwa. Shema głosi, że Bóg jest tylko jednym Panem, co Jezus potwierdził jako fakt o zasadniczym znaczeniu w Ew. Marka 12:28-34. Byłoby zupełną sprzecznością mówić, że istnieje dwóch Jahwe, skoro Jezus i Shema wskazują, że jest tylko jeden! Jeżeli mamy tu do czynienia z jednym Jahwe, który rozmawia z drugim Jahwe, to trudno jest uniknąć wniosku, że porzuciliśmy monoteizm” (Anthony Buzzard, *Jesus was not a trinitarian, Restoration Fellowship*, 2007, str. 165).

W przeciwieństwie do poglądu o Trójcy, który redukuje i sprowadza jedyne Boga do jedności „substancji” przy mnogości „osób” (Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallotinum, 1994, 253-255), Nowy Testament mówi o Bogu jako o „jednej osobie”. Dobrym przykładem takiej wypowiedzi jest Gal. 3:20: „Pośrednika jednak nie potrzeba, gdy chodzi o jedną osobę, a Bóg właśnie jest sam jeden” (BT). Podobna wypowiedź znajduje się w Ew. Marka 12:32: „I rzekł do niego uczony w Piśmie: Dobrze, Nauczycielu! Prawdę powiedziałeś, że Bóg jest jeden i że nie masz innego oprócz niego” oraz Rzym. 3:30 i 1 Tym. 2:5. W każdym z tych przypadków Bóg jest opisany jako jedna osoba, co pozostaje w sprzeczności z później przyjętym przekonaniem, że Bóg składa się z trzech osób.

Logika Psalmu 110:1

Abstrahując od argumentacji opartej na gramatyce, warto zwrócić również uwagę na logikę Psalmu 110, wypowiedzi samego Jezusa, a następnie apostoła Pawła, który precyzyjnie opisuje relację Jezusa względem Boga.

Jak już zauważyliśmy, w Psalmie 110 jedna osoba (Jahwe) rozmawia z inną (Jezusem). Jahwe czyni względem Jezusa szereg deklaracji: „Berło mocy twojej [Jezusa] ześle Pan [Jahwe] z Syjonu” (werset 2), „Przysiągł Pan

[Jahwe] i nie pożałuje: Tyś [Jezus] kapłanem na wieki według porządku Melchisedeka” (werset 4). Chrystus nie może być zatem osobą, która z jednej strony składa określone obietnice, a z drugiej strony jest beneficjentem tych samych obietnic. Co więcej, na odrębność uczestników tego dialogu i ich odrębną funkcję wskazuje zawarte w tekście odwołanie do roli kapłana. Kapłan to postać pośrednicząca między Bogiem a ludźmi (Hebr. 5:1). Gdyby Jahwe zwracał się w Psalmie 110 do Jezusa jako do równej sobie, współistotnej postaci, wówczas oznaczałoby to, że w pewnym sensie jest On jednocześnie pośrednikiem (kapłanem) między samym sobą a ludźmi, co stanowiłoby zaprzeczenie samej definicji i roli, jaką ma pełnić pośrednik.

Apostoł Paweł potwierdza sposób myślenia Jezusa, pisząc: „Wszakże dla nas istnieje tylko jeden Bóg Ojciec” (1 Kor. 8:6, por. 5 Mojż. 6:4, 4:35), po czym dodaje: „i jeden Pan, Jezus Chrystus” (por. Jan 17:3). W ten sposób wyraźnie separuje byt Ojca od Syna. To samo rozróżnienie było znane psalmistom na wiele stuleci przed apostołem Pawłem. Opisywali oni Mesjasza jako „twojego pana” (Psalm 45:12, adoni), podobnie jak Jezus definiował siebie jako „pan wasz” (Mat. 24:42). Psalmi zapowiadały, że Mesjasz będzie wielbiony i błogosławiony, a nawet, że na podobieństwo Mojżesza będzie nazwany boskim tytułem „bóg” (Psalm 45:7). Jednak nikt z samego faktu nazwania Mojżesza (2 Mojż. 4:16, 7:1) lub książąt Izraela (Psalm 82:6) albo samego Mesjasza „bogiem” (Psalm 45:7) nie może wyciągnąć wniosku, że sama istota i osoba Boga Najwyższego została poszerzona lub uzupełniona o kolejne istoty.

Świadek Jezusa

Pewnego dnia, „nauczając w świątyni, Jezus zapytał: Jak mogą twierdzić uczeni w Piśmie, że Mesjasz jest Synem Dawida? Wszak sam Dawid mówi w Duchu Świętym: Rzekł Pan do Pana mego: Siądź po prawicy mojej, aż położę nieprzyjaciół Twoich pod stopy Twoje. Sam Dawid nazywa Go Panem, skądże więc jest tylko jego synem?” (Mar. 12:35-37).

Wiemy, że Jezus, jako Syn Człowieczy, pochodził z linii Dawida (Mat. 1:1, Łuk. 3:23-38). Jednak sam Dawid, pisząc pod natchnieniem Ducha Świętego, nazwał Jezusa „Panem” (Psalm 110:1) i na tym stwierdzeniu Jezus osadził swoje pytanie do faryzeuszów. Linia argumentacji Jezusa oparta jest na założeniu, że ojciec nigdy nie nazywa swego syna swoim panem. Jezus był synem Dawida w ramach ziemskiego pochodzenia od swojej matki, Marii, i w tym znaczeniu Dawid nigdy by nie nazwał Jezusa – swego potomka – swym panem. Oznacza to zatem, że tytułowanie Jezusa „Panem” przez Dawida ma swe źródło w innym pochodzeniu Jezusa – pozaziemskim synostwie, bezpośrednio łączącym Go z Bogiem Ojcem.

Opis ewangelisty Marka (Mar. 12:28-34) wskazuje, że Jezus w pełni zaakceptował tradycyjne, żydowskie wyznanie o jedynym Bogu: „Słuchaj, Izraelu, Pan Bóg nasz, Pan jest jeden”. Następnie, w wersetach 35-37, przeszedł do identyfikacji samego siebie w relacji do Boga na podstawie zapisu Psalmu 110:1, jako „pana” („adoni”) wywyższonego do pozycji następnej po Bogu. Kontekst, w którym Chrystus cytuje ten psalm, jest godny podkreślenia. Jezus najpierw stwierdza, że jedynym Bogiem jest Jahwe, a następnie udowadnia, że On jest posłanym przez Ojca Mesjaszem.

Apostoł Piotr potwierdza to wywyższenie Jezusa aż do Bożej prawicy: *„Tego właśnie Jezusa wskrzesił Bóg, a my wszyscy jesteśmy tego świadkami. Wyniesiony na prawicę Boga, otrzymał od Ojca obietnicę Ducha Świętego i zesłał Go, jak to sami widzicie i słyszycie. Bo Dawid nie wstąpił do nieba, a jednak powiada: Rzekł Pan do Pana mego: Siądź po prawicy mojej, aż położę nieprzyjaciół Twoich podnóżkiem stóp Twoich”* (Dzieje Ap. 2:32-35). Wspomina również, że Jezus jest Panem w sensie proroczo zapowiedzianym przez Psalm 110:1. Komentując rozmowę Jezusa z uczonym w Piśmie, zapisaną w Ewangelii Łukasza 20:41-44, Brian Holt pisze:

„Czy ze słów tych [uczonego w Piśmie] wynika, że uważał on Jezusa za Boga, którego mamy wielbić? (...) On mówił o Jehowie jako o kimś odrębnym od Jezusa. (...) Ten człowiek miał poglądy, (...) które z pewnością nie były trynitarne. Jezus (...) wzmocnił i potwierdził je” (Brian Holt, *God or the Son of God?* TellWay, 2002, 167).

Co oznacza wyrażenie „usiąść po prawicy”?

Co więcej, pierwszy „Pan” – Bóg z Psalmu 110:1 zaprasza „pana mego”, aby zasiadł po Jego prawicy. Oznacza to, że Jego zamiarem było wywyższenie owego drugiego pana, uczynienie zeń swej „prawej ręki”, obdarzenie szacownym stanowiskiem i funkcją. Nie wynika z tego w żadnym razie, że

„siedzieć po prawicy znaczyło posiadanie godności równej temu, kto zasiadał na tronie”, jak chcą tego niektórzy autorzy trynitarni (Komentarz do Biblii Poznańskiej).

Po pierwsze, ten, kto ma zasiąść po prawicy władcy (pana), ma z definicji pozycję od niego niższą; zaś ten, kto dokonuje jego podniesienia do rangi „po prawicy”, musi być dysponentem zarówno samego stanowiska, jak i osoby tego, kto zostaje na tym stanowisku postawiony. Po drugie, akt podniesienia określonej osoby do stanowiska „po prawicy” nie wpływa na zmianę relacji między tymi osobami, a jedynie na relacje pomiędzy osobą podniesioną a osobami trzecimi. Władca, który dokonał podniesienia, nie przestaje być wład-

cą w absolutnym tego słowa znaczeniu, który może zarówno wywyższyć, jak i poniżyć (1 Sam. 2:7, Psalm 75:8). Z kolei „pan”, który został podniesiony, nie zostaje przez sam ten fakt zrównany pod każdym względem z Tym, który go wywyższył (por. przykład z czasów Józefa, 1 Mojż. 41:40 oraz 1 Kor. 15:27); co więcej, Syn – o którym bez wątpienia mówi Psalm 110:1 – również będzie na zawsze poddany Ojcu: *„A gdy już wszystko zostanie Mu poddane, wtedy i sam Syn zostanie poddany Temu, który Synowi poddał wszystko, aby Bóg był wszystkim we wszystkich”* (1 Kor. 15:28). W teologii nowotestamentalnej nie ma zatem miejsca na praktyczną równość Ojca i Syna, jak chcą tego autorzy trynitarni. Podniesienie to ma natomiast wpływ na relacje ‘pana’, który zasiada po prawicy Boga Ojca, z wszelkimi innymi istotami, czyniąc ich jego poddanymi (Dzieje Ap. 3:22-23, Filip. 2:9-11).

Dalej, celem wypowiedzi Jezusa skierowanej do uczonych w Piśmie było uświadomienie im i zwrócenie ich uwagi na to, że On był Synem Bożym. Jednak fakt, że Jezus był Synem Bożym, nie czyni z Niego Boga Najwyższego, tak jak okoliczność, że był synem Dawida, nie czyniła z Niego samego Dawida. Dla słuchających Go Żydów było oczywiste, że „Syn Dawidowy” i „Syn Boży” są tytułami Mesjańskimi. Gdyby Jezus był tylko ziemskim potomkiem Dawida, nie zostałby przez niego nazwany „Panem”. Jednak Dawid, będąc prorokiem i działając w natchnieniu Ducha, w swej wypowiedzi zwraca uwagę nie na ziemskie pochodzenie Jezusa, lecz na Jego synowski związek z Bogiem Ojcem. To właśnie ta relacja sprawia, że psalmista nie waha się nazwać Mesjasza swym „Panem”. Oznacza to również, że Chrystus był Synem Bożym, zanim stał się synem Dawida, Synem Człowieczym.

Idea, że Mesjasz miałby być równy Bogu Ojcu, była dla Żydów – i słusznie – nie do pomyślenia. A jednak niektórzy chrześcijańscy autorzy pisali o Ojcu, Synu i Duchu Świętym w sposób wypaczający monoteistyczne podstawy wiary:

„Bóstwo bez różnicy substancji czy natury, stopnia wyższego, który podnosi, ani stopnia niższego, który poniża” (Grzegorz z Nazjanu, *Orationes*, 40, 41: PG 36, 417).

Boski tytuł „Adonaj” znajdował się w słowniku pisarzy Starego Testamentu, jednak nie został użyty w odniesieniu do Mesjasza. Żydzi uważali bowiem, że jest tylko jedna istota, która może być nazywana najwyższym Bogiem (Mar. 12:28-34) i z poglądem tym zgadzał się również sam Jezus. Jego pozycja Mesjasza, posadzonego po prawicy Bożej, daje Mu prawo odbierania czci i uwielbienia. Kierowano do Niego modlitwy (Dzieje Ap. 7:59, Obj. 22:20) i śpiewano na Jego cześć pieśni. Wszystko to jednak nie znaczy, że Jezus jest tożsamy z Bogiem lub równy Bogu, a wprost przeciwnie – pod-

kreśla Jego odrębność od Ojca oraz podległość względem Ojca.

Podsumowanie:

1. Psalm 110:1 zawiera w hebrajskim tekście słowo „adoni”, które we wszystkich wystąpieniach w Starym Testamencie oznacza ludzkiego lub anielskiego zwierzchnika. W każdym przypadku kiedy słowa „mój pan” (adoni) i Jahwe występują razem, tak jak w Psalmie 110, przeciwstawiony jest Wszechmocny Bóg człowiekowi, np. „Panie (Jahwe), Boże Pana mojego (adoni) Abrahama (1 Mojż. 24:12).
2. Kontekst Psalmu 110:1 wskazuje, że

wywyższony Pan i Mesjasz ciągle pozostaje poddany Bogu.

3. Pan Jezus cytuje rozważany werset, by potwierdzić swoje mesjaństwo i robi to, podkreślając jednocześnie, że jest tylko jeden prawdziwy Bóg i dowodząc tym samym, że On nie jest tym Bogiem.
4. Pismo Święte naucza, że jedyność Boga polega na tym, że jest On jedną osobą, a nie jedną „substancją, istotą lub naturą” w trzech osobach.

Pietrzyk Przemysław
R-
„Straż”